

ON Bartomeu Bauzá, marquès de Sureda i de Lagny, era un d'aquells homes dels temps isabelins, goés, que floriren en aquell període històric, i que el visqueren opíparament; un dels homes que es trobaven millor situats per a fruitar dels avantatges de la governació de l'Estat. Barrejat a la política madrilenya al costat del marquès de Molins, havia pogut gaudir la bona vida espanyola, o millor dit, la bona vida madrilenya, que era l'única bona vida espanyola existent; de manera que quan es produí la Restauració Don Bartomeu era gat vell en el gran món de la capital de les Espanyes. La mort d'Alfons XII canvià de tal manera els elements de la política espanyola que Don Bartomeu i els seus es trobaren de mica en mica arreuconats i oblidats. El traspass de moltes amistats i un gros revés de fortuna obligaren Don Bartomeu a abandonar la Cort i a retraure's de la política. Allò no fou pas elegiac, com podria suposar el lector després d'alguns capítols de malenconia no mustigaren l'optimisme del marquès de Sureda quan, decidit a renunciar l'esplèndida vidassa madrilenya, es desterrà voluntàriament a les seves terres d'Alayor, en l'illa de Mallorca. Gairebé s'hi reintegrà amb encís, amb un cert anheli de bucolisme i de vida simple, a manera de repòs de l'esperit, després de tants anys de vida dissipada i excessivament agitada i artificiosa. D'altra banda quin remei li quedava? Bé havia de conservar i apedregar el que havia pogut salvar del seu patrimoni si volia acabar de ben viure els pocs o molts anys que li restessin de peregrinació terrenal.

A Alayor Don Bartomeu fou molt ben rebut. La vila, molt morigerada, molt devota, i en la quasi totalitat tributària més o menys directament de Don Bartomeu, preferia qualsevol domini al que exercien abusivament els administradors del marquès, des dels temps immemorials de l'expatriació d'aquest, en la seva primera joventut. Val a dir que Don Bartomeu no defraudà pas les esperances dels seus clients, els quals ho foren doblement des de l'hora del retorn al casal dels seus passats, perquè, després de tenir aprovada la carrera de notari des de feia quaranta-cinc anys i no haver-la exercit encara, aleshores pogué començar a donar fe pública del voler pòstum dels seus convilatans. Tot plegat, doncs, féu de Don Bartomeu, més que un banal cacic, una verdadera providència per a la vila d'Alayor: tots els alayorins estaven ben agradats en el seu puny, fins s'hi dalia el rector de la parroquia. Aquest fou el segon de Don Bar-

tomeu, l'instrument de la seva dominació damunt la comarca. I aquesta dominació, més espiritual que política, tendia a decantar les consciències cap a un renunciament místic, allò que les dues autoritats màximes de la vila tenien pel millor antídoto contra les idees dissolvents del segle. Jo vaig ésser fortament colpit de la bona feina aconseguida per Don Bartomeu i el seu profeta, en ocasió de trobar-me a Alayor un dia de tardor del començament de la centúria actual. Queia el vespre i de les terres de conreu venia l'olor potser enjosa, la fortor agradable dels fonguierers cremats. Una processó que no sé pas d'on venia, s'adreçava a l'església parroquial; la formaven dones en major quantitat que homes; alguns dels processionistes portaven un minso ciri encès, d'altres el portaven apagat, molts eren els qui no portaven ciri; i les dones anaven cantant amb veus esprimatxades, que es perdien en l'encís melangios del capvespre, uns goigs a la Beata Caterina Tomàs:

¿On seia, Caterina, on seia?
Ja vols podeis amaguer
Que es dimoni vols tserca
I dins es pou vols vol tirar...!

Els homes repetien:

Vols vol tiren, vols vol tiren...!

Com que no tenia res a fer fins l'endemà i temia de trobar les hores alayorines massa llargues, vaig entrar encuciosit, amb la processó, dintre l'església. Es tractava d'uns exercicis espirituals que menava una missió de la Companyia de Jesús, encetats amb la processó i amb un sermó preparatori a càrrec del rector. Aquell sermó versà sobre l'Infern. Tots els tòpics de la salvació eterna, de les tortures dantesques que sofreixen els condemnats, l'eloqüència màximament patètica i la gesticulació superdramàtica del sacerdot lluiran probablement més en aquella avinentesa que en cap altra de la vida eclesiàstica del sant home, el qual sabia entre el seu auditori els Pares de la missió. Com a coronament de l'oració sagrada deia Mossèn Joan:

"Ja me pareix escolter es Maligne que burxa s'oreia a tals de valtors, ànimes febles, propenses a dubte, i que vols dir: ¿Qui portaria empassar-se tantes mentides com contenen els capellans per tal d'estemordir i dominar se consciències? Qui ha vist s'Infern? ¿Qui ha tornat de sa mort per a poder assegurar que aquestes coses són veritat o mentida? Ah! germanets meus en Jesucrist...! Aaaaah!!!! animes extravia-

des! Aquestes veritats eternes són evidents, innegables, incontrovertibles. Tots podeis fer-ne sa prova; tots es alayorins teneis sa preciosa avinentesa d'haver-ne sa màxima garantia. Aneis! Aneis! Preguntes a Don Bartomeu i ja voreu go que vols responrà. I bé ¿qui és Don Bartomeu per a garantir-nos això? direis valtors ets més recalitrants. Doncs ¿per ventura no sabeis que Don Bartomeu és notari...? I ¿què és un notari, sinó un home que dona fe?"

Les persones que coneixien una mica el personatge sabien, però, que la carnalitat primava tots els sibiratismes i passions de Don Bartomeu. Tal vegada emprès per aquesta sensualitat, qui sap si mogut per l'enyor de la vida ciutadana, o aneu a saber per quines altres raons, molt enraonades segurament, el marquès feia periòdics viatges al Continent. Cada dos anys es passava vuit o dotze dies a Barcelona, estatjat a casa els cosins, els comtes de V. Cada quatre anys, després

Don Bartomeu, però, vell i tot com era, no havia renunciat pas al món, al dimoni ni a la carn...; però aquest tarannà no es podia pas esbombar. Es murmurava si les donzelles joves que tenia al seu servei eren unes galants, fidelíssimes i abnegades servidores, però la maledicència no podia anar més enllà perquè Don Bartomeu cuidava prou bé de mai no donar el més lleu escàndol.

dels vuit dies barcelonins, n'assaboria quinze més a Madrid, en la grata companyia dels Maura, o bé a París, estatjat a l'Ambaixada espanyola, en temps de León i Castillo. A Madrid i a París, sobretot, Don Bartomeu esbravava la seva passió eròtica, gairebé lúbrica després de quatre anys de sensualitat adonada: els amics que Don Bartomeu havia sabut escollir-se o reservar-se en les dues capitals li proporcionaven plaers embriagadors i estranys que ell sabia gustar com a bon *connaissanceur*. A desgrat dels seus vuitanta-quatre anys, el marquès de Sureda era tan fort i àgil, tan despert i actiu com en la flor de l'edat. Li hauríeu fet tot just seixanta-cinc anys o cosa així. Pel que fa a l'amor, encara podia fer-lo... a la seva manera, a la manera dels seus companys de gaudir, per als quals l'activitat carnal, en totes les seves variants naturals aberrants, era com un afer d'honor d'ençà que Isabel II i el seu fill donaren l'exemple i feren, dels galls més gallards, ministres i privats, eminències i summitats. Don Bartomeu era un home tan fornit i lleuger, tan espiritual i emprenedor, tan galant i afinat, que les seves amistats li deien si, en lloc d'envel·lir, cada any es rejoyenia; i, tot rient, li comptaven els anys a l'inrevés, bo i descomptant-n'hi un cada dotze mesos.

A Barcelona Don Bartomeu no tenia grans ocasions de fer l'amor excepcional, perquè els seus hostes eren gent molt recatada i severa: més aviat vigilaven que no pas encoratjaven la dèria del mallorquí, per manera que aquest tot just si es podia esbravar tirant floretes a les noies i fins a les senyores madures. Don Bartomeu havia conservat dels seus dies gloriosos dues habituds: la de vestir segons la moda del 1860 i la del "piropo". Quan no podia fer l'amor s'accontentava amb el "piropo", més gruixut o més lleu, segons el foc de la inspiració. Aquestes dues habituds eren potser l'elixir de la vida de Don Bartomeu, el secret de la seva eterna joventut.

Un dia arribà, però, que Don Bartomeu hagué de morir-se. Fou ben bé per un atzar, i dels més insospitats i estúpids; sense aquell insignificant entrebanc, Don Bartomeu encara viuria i ens enterraria a tots. El fet succeí de la següent manera. Durant una de les seves estades a Barcelona Don Bartomeu passejava amb el comte de V. per les Ram-

Gronxador de la llum

SOL, SALTA, SOL

Sol, salta, sol!
Cada dia un pas enrera,
sol, ple de sol.
Per fer entrar la primavera,
sol, vessa sol
per l'arc del dia.

Fes-li un dia sense nit,
—sol damunt sol—
sense porta i sense oblit.
Besa-la, sol, i omple'n el dia!

TARDA

Qui la vol, qui la vol, qui la vol,
qui, la tarda! [dria,
Tarda meva, tan blanca i refiada,
tan senzilla!
Qui la vol, qui vindrà, qui la pren-
com jo ara [dria
tota al cor, tota als ulls, espurnant
tota joia? [d'ales,
Qui la vol, que ja em salta la fi-
clavellina? [nestra,
I un clavell vessant llum l'ha quei-
i ara sagna [xalada
rò el coet de perfum que se l'en-
me la clava. [duia
Tarda als ulls, tarda al pit, ròssec
[de tarda,
llum, a l'ànima!

TARDA, ESPERA'M

Tarda, espera'm, que em poncella
l'ànima,

no t'adormis encara,
no t'adormis, llum nua de lliri,
guarda l'or pel meu front,
que del front ix l'estrella,
vina a encendre-hi la llum,
vina, tarda!

I has begut en la copa vessant mil
[perfums

que em brindaves suara;
gotes, gotes d'estrelles naixent
que ara m'omplen la falda;
flors, abrils en daler d'infinít
I jo en flor, tota en flor, la meva
[ànima!

I QUE SURTI JA EL SOL

I que surti ja el sol!
L'ahir ja poncella l'avui...
On creix la tija del demà?
entre una vida i altra
el dia ha estès un pont
atapeït d'estrelles blanques.
I ara esclata el sol nu
que fa un salt de taronja
madura.

Se'l beuen els meus ulls enlluernats,
el cerquen,
i on és? Ja el duc a l'ànima!
I ara m'alço en la llum
interna, d'alba.

Palmira JAQUETTI

TALIA

FRANCIS JAMMES

Fa anys que el "meu" Francis Jammes havia desaparegut del món dels vius. No era pas el Francis Jammes de "Monsieur le Curé d'Ozeron", ni el de "La Vierge et les Sonnets". Era el Francis Jammes de "Le Roman du Lièvre", el de "Le Deuil des Primaveraes", el de "Clarières dans le Ciel", el de "De l'Angelus de l'Aube à l'Angelus du Soir". Aquest

Francis Jammes, que viu resona encara avui en mi!

Virgo Lauretana, Verge negra que unes mans maternals havien posat vora del llit del poeta, també jo t'he invocat amb ell. Ets tu, Verge Lauretana, la que desnivellares els somnis del fantasma d'Orthez amb el desnivellament que em va encisar, desnivellament empolinat de canyella exòtica i de remor atlàntica d'onatge i palmeres;

"Guadalupe d'Alcaraz porta mitenes d'or i flors de magraner penjades a l'orella."

Inversimilitat Guadalupe, nascuda a les "valls d'Almeida", que, junt amb Clara, Almaida d'Estremont, Cèlia, Poema d'Anís i Virginia, feres passar per la poesia d'aquest poeta, divinament fràgil, un soroll castanyoler de crinòlines.

La poesia de Francis Jammes es podria dir: tendresa de cor expressada per mitjà dels ulls. Per aquesta tendresa Francis Jammes resseguí els camps, els reguersols, les mases del seu país, i després va lliurar-se a Déu com una novícia.

Mentre la poesia de Francis Jammes es deixà sensualitzar per les nimietats vagabondes de l'evocació exòtica, la seva tenuïtat lluminosa oferí prismes insòlits. Era en els temps en què el vi de Moncín feia recordar a Francis Jammes el vi de Madera. Després vingué l'anotació precisa que comença en "Jean de Noarrien". El poeta cregué necessari assabentar-nos que el seu heroi, abans de sortir al camp, s'havia menjat un parell d'ous ferrats. Un mal pas. El poeta de "Pomme d'Anís" no era fet per a les precisions. Virgili anotava: "Et prolem tarde creseetis olivae". L'oliviera de naixença trigaïre. Al poeta de "Feuilles dans le Vent", li calien fantasmes indecisos com el de Guadalupe d'Alcaraz, la de les mitenes d'or i flors de magraner penjades a les orelles.

Fins abans de "Les Georgiques Chrétiennes", la musa de Francis Jammes tenia uns llavis flaireosos a raïm assolellat. La vespa i el poeta es disputaven el seu petó. En aquest temps, pagantizant, Francis Jammes estimava Déu en les coses. Després volgué estimar les coses en Déu. Fou la seva desviació definitiva. La mística d'aquest poeta era una mística amb soroll, pols i amplada fàcil de carretera. L'autèntica mística és camí rocós. Impossibile comparar "Le Catique de Lourdes", de Francis Jammes amb els "Goigs a la Verge de Núria" del nostre poeta Joan Maragall. I l'apropo a un mediterrani absolut, com era mediterrani absolut el Francis Jammes que encara em fa vibrar, el poeta de la poesia d'estampa vella amb fons de "La Nouvelle Eloïse".

Francis Jammes, gran amic de Catalunya, gran poeta! Francis Jammes demanava a Déu en una preguera: "Déu meu, concediu-me que el dia de la meua mort sigui un dia bell i pur." I en altra preguera ampliava el prec: "Déu meu, no em neguis una dona que preguntí on ha estat enterrat Francis Jammes, una dona que em porti flors del camp, conxeadora del nom de les flors que em porta. I que un dels meus fills s'aixequi i, sense interrogar-la, la porti, plorant, fins on jo reposi."

¿Haurà estat pur—pur com la seva obra—i clar—clar com les seves visions—el dia de la mort del poeta? ¿Anirà la dona carregada de flors del camp, i lliure d'ombra, a ressar prop la tomba de l'autor bucòlic i cristià?

El que sí asseguraria és que, si hi ha Paradís, totes les seves campanes han tocat a benvinguda el dia que hi féu l'entrada Francis Jammes.

"Quando un di sto, che non posso trovar pace in luogo ignuno."

Versos d'inquietud, també Miquel Angel, tità i infant; bramul de lleó i murmuri de fontinyol; vent de tramuntana i bri d'erba.

Recordo les teves "Rimes", Miquel Angel.

Les escriptures en hores com aquesta: hores de recolliment angoixat, voltat de fosca i de cara als tions roents de la posta. Rimes de confessió; confidències que el vertigen de la teua mà no podia pintar ni esculpir, llàgrimes d'amor i sofrença; la carn indomita resistint ésser consumida en pires ideals.

Arturo Farinelli en el seu assaig "Michelangelo e Dante", en parlar de Miquel Angel, va anotar: "Si el tità pogués revirure i arribés a conèixer els comentaris i insinuacions que fan els homes entorn les seves "Rimes", mostraria un menyspreu ferreny i crida contra la violació del misteri de la seva ànima."

La teua ànima va tenir misteris, Miquel Angel? ¿Vas amagar alguna cosa als ho-

"Le favole del mondo m'anno tolto il tempo, dato a contemplar l'Idio."

Aquest fou el teu últim crit. Les folles del món t'havien robat el temps que havies de destinar a la contemplació de Déu.

Enfonsat en la nit de casa teua, endevinant, com jo ara l'endevino, l'ombra ratallada per la caiguda de les fulles dels arbres que ha courejat el

EX FORTI DULCEDO

Crepuscle. En una llenca de cel un xic de porpra i obscuritat que es va enganxant als vidres del balcó.

Passejo amunt i avall de la cambra i cerco apaivagar aquesta inquietud que seguitament m'esgratinya el cor. Em vénen als llavis un versos plens de la total melangia que tenen els versos de Miquel Angel:

veder non ti posso in luogo ignuno."

mes? ¿Et capolaren amors impossibles?

Quants llibres s'han escrit sobre les teves poesies! Uns subtilitzen per a defensar-les. Altres rauten cercant comprovacions.

Tomasso Cavalieri? ¿Vittoria Colonna? Què hi fa? En la vida feres un bosc en flames. Totes set i demanares aigua de bellesa a la pedra i a l'erm, al marge florit i a la vorera pia. La teua set mai no s'apaga.

Esculpires sedent. Pintares sedent. I aquesta set inextingible provocà la complanta de la teua poesia, que remoreja com l'aigua desitjada.

Ex forti dulcedo. Fou Walter Pater qui presentí que quelcom molt pregon posava dolçor a la teua fortitud. Aquest quelcom era la preguera de la teua set i el teu monòleg que els homes mai no entendran, tal vegada per simple, tal vegada per ésser l'únic humà de la teua obra de gegant.

novembre, sentiries que fugien de tu les flames que encenen els crepuscles, a mesura que la teua set, set ingent, s'anava apagant en aquella font que permet oblidar en mig d'assutzenes les folles de totes les passions humanes.

Ramon VINYES

Meridià

Redactor en cap:

Manuel Valldepéres

Redactors: Sebastià Gasch, Domènec Guansé, Lluís Montanyà, J. Roure-Toront, M. Serra i Moret

Redacció i Administració: Passeig Pi i Margall, 29 pral. - Telèfon 12289

Subscripcions i Distribució: P. A. C. O. D. Rambla del Mig, 17 Telèfon 19937 - BARCELONA

50 cèntims l'exemplar
Subscripció: 6 ptes. trimestre

Joan SACS

(Il·lustracions d'Apa)

Un autor que canvia - Un sentiment que s'aferma

"UNITATS DE XOC"

Amb les notes que ara escrivim voldríem posar de relleu dues qualitats del llibre "Unitats de xoc", de Pere Calders.

La primera és l'humor que traspuja per totes les ratlles, que veiem relacionada amb l'obra anterior del mateix autor.

Calders se'ns havia revelat com a contista ara fa justament dos anys i mig. Era pel maig del 1936 que els Quaderns Literaris li editaven un primer aplec, que el feia entrar, per quedar-s'hi, al camp dels contistes acreditats. Deien, aleshores, que a Catalunya hi havia pocs contistes del tot que el novell escollia: es tracta d'un xicot joveníssim, carregat d'imaginació i d'humor per a utilitzar-la, mancat d'experiència. I, certament, era d'aquesta manera. "La Glòria del Doctor Larén", editada pels mateixos quaderns i segon llibre d'en Calders, palesava els mateixos inconvenients i avantatges, augmentats els uns com els altres, però no gens esmenats. Aquesta noveteta porta un pròleg que val, almenys, tant com ella mateixa. L'autor intenta confessar-se als possibles lectors i s'hi dona amb unes frases que hem de reproduir: "Tots els defectes de l'obra se m'apareixen com a finissims ardis literaris." "L'estil inconnex i desorientat és una manera volguda i meditada d'accentuar la meua personalitat, subtil i garneua, d'aquesta manera que sempre m'ha agradat tant." contenen un humor finíssim que traïx el temperament de qui les ha escrites. En Calders és un humorista innat, un humorista a desgrat seu; i nosaltres, que el coneixem de ben abans que escrivís llibres, ho podem certificar. Com podem ésser bons testimonis d'aquesta facultat d'inventiva que en una o altra forma comença a revelar-se-li en plena infantesa.

L'atzar el va acarar amb les quar-tilles primer que amb la realitat de la vida. En posar-se a escriure havia de fer desbordar el seu natural alegre i potser no tenia per on: el món no li oferia, aleshores, experiències personals prou profundes ni la necessitat d'enfonsar-se en les complicacions psicològiques d'altri. Ell mateix es duia un material amb què emprar la gràcia i la soltesa, el qual era la facultat d'inventió. Escriví, contes com "L'imprevis-tat a la casa núm. 10", com "L'herència dels retrats i de les ànimes" plens, abassegats per la invenció, per la imaginació massa treballadora. En lloc de posar el seu enginy al món, es cap-tava el món per a ell. Observador sagac, hauria pogut prendre figures reals per convertir-les en caricatures vivents només passant-les pel prisma del seu humor. Però no li resultava pas així: si en tocava una, la separava del conjunt de realitats perquè esdevingués un figurí quasi grotesc en el regne dels llibres. Els problemes més grossos i feixucs se li volatilitzaven: no en quedava altra rastre que el somris que la plasmació caricaturesca u havia provocat. I no era, certament, per un afany de ridiculització: res no arribava a un gruix suficient per a ser-ho, ni la intenció de l'escriptor no anava per aquest camí. Es complia a escriure, a omplir fulls retratant el seu món de fantasies que l'altra gent havien desconegut.

Cap altre temperament no l'ajudaria millor, en aquest sentit. Analitza els fets a grans distàncies, abans o després de produir-se, comenta amb mots actuals les accions llunyanes; compara els objectes més distants. Així va aprendre d'observar; i quan l'atzar l'ha enfrontat amb la duresa, s'ha servit del procediment après per a adaptar-se i seguir mantenint el seu món, més fort que tot, i ara que es troba a la guerra, en un ambient de privacions i de sofrències pitjor que el que mereixen els homes, que per la mateixa duresa no es pot comparar amb la bonior de què hem gaudit a casa, aquest humor no ha desaparegut i segueix essent el prisma transformador de les visions desagradables.

En certs fragments d'"Unitats de Xoc" reviu les narracions anteriors, especialment en el capítol "La casa encantada". No res menys passa en el relat "Les mines de Terol" recentment premiat i publicat per la revista "Amic", on la fantasia de l'autor també ha trobat un camp pla per a córrer. En "La Glòria del Doctor Larén" els detalls d'observació arriben al màxim de subtilitat; hi diu: "Quina responsabilitat, estimar una noia així! Deu ésser com ensenyar de muntar a cavall a una copa de finissim cristall de Bohèmia." "Es la donzella de sensibilitat delicada, que corre i dona empenyes per veure el cos d'un suïcida que s'ha llançat del terrat al carrer, i quan el veu s'esgarria i desconcerta amb un general desballestament de nervis." "Un diumenge, ens havíem quedat a casa especulativament perquè l'endemà ens venia un termini de la compra d'un brollador mecànic de saló, i teníem els diners justos." "La meua dona, a l'aguait de tots els meus ocis, va portar-me una capsa tota plena de trossos de porcellana i un tub de cola

universal, amb la condició precisa que tractés de refer aquelles ex-peces de vaixel·la." No ens volem entretenir fent una tria que l'abundància de partícules bones faria interminable.

L'home que sabé veure així el medi semi-real semi-inventiu en què s'esforçava a viure, no ha après ni aprendrà mai de dir tanta cruesa com duen les penalitats de la guerra: "Prop del foc hi ha una criatura d'uns dos anys, tan escabellada que el dia que vulguin pentinar-la, no hi seran a temps." "No coneixem gens el mecanisme de la guerra; admirem aquesta gent que la fa moure i li dona caràcter, i voldríem que sempre tingués raó o que tots els elements servissin els seus desitjos. Però ens dol que sigui precisa una nevada, tot just en el moment que arrihem nosaltres. Ja fa prou fred, un fred que talla la pell i afliuix la voluntat, i només falta que la neu vingui a empitjorar les coses. Les coses, tal com les podem veure nosaltres, naturalment. Ens vénen ganes de dir: "Escolteu, General: ¿no us podíeu arreglar de manera que poguéssiu prescindir de la nevada?" De fet, un general té molts recursos." "Comencem a trobar grups de carrabiners escampats sense cap ordre aparent. Molts d'ells estan lliurats a una labor de desinsectació: tenen peces de roba interior a les mans i ressegueixen les costures amb la punta dels dits; això no té pas una gran eficàcia. Més que res ho fan per tal de passar l'estona." Algunes d'aquestes observacions po-

drien ésser encarades amb les que feia de la vida civil abans que la guerra l'en tragés. La que es refereix a l'ocupació dominical, que hem transcrit expressament, que reflecteix el confort, almenys moral, d'una llar modesta i ben avinguda gràcies a l'amor i a la bona voluntat, reviu en els passatges d'"Unitats de Xoc" que al·ludeixen el record de la família i la casa, els quals són abundosos: "A vegades (quan hi pensa) se'ns posa un cor tan petit, que tenim por que ens quedi encogit per sempre."

L'humor de Pere Calders no ha estat mai per a fer riure: tampoc el mal geni d'altri, ni el pessimisme habitual de certa gent tenen per objecte contrariar els qui ens volten. Ens trobem davant d'unes maneres de produir-se més fortes que els captenys; tenen subjecte l'home i el fan actuar a llur imperatiu, el qual dona una mena d'hegemonia a la continuïtat dels actes. Vist així no es pot dir que l'humor ni el mal geni siguin defectes; però quan el primer és bo per excel·lència, com el d'en Calders, no ens serveix cap rialla: segons com ens contrai les faccions amb el rictus del dolor. Ah, el seu humor! És tan planer, tan seriós, que fa tornar més humanes les coses. I així com hem anotat la similitud d'aplicació en els dos medis que l'autor ha narrat, assenyalarem una conseqüència: quan volia prendre persones i fets estantissos, els allunyava de la realitat; els veïem transformats o deformats en ca-

ricatura. En prendre'ls de la realitat crua i punyent ens els acostava i els fa més iguals a nosaltres.

La guerra haurà estat una font d'ensenyanes per a tothom (ens sortiran ben cares, però per això mateix cal saber-les aprofitar), i cadascú dels qui hi han anat haurà descobert una possibilitat nova per a començar millor l'activitat llur. En Calders, escriptor, s'hi haurà enfortit. Ha baixat dels llims on agradava enfilar-se i ha posat els peus a terra, solcada de bombes i regada de sang. La topada li trencarà algun encís, produirà algun canvi en la seva manera d'ésser, però no li llevarà la gràcia i l'optimisme que sempre li han estat consubstancials, oferint-li visions, persones i actes fets i naturals perquè els visqui i se n'amari, si un dia, amb més repòs, reprèn la seva activitat com a escriptor, no li caldrà recórrer a la invenció d'un món fantàstic, perquè en el mateix món on viurà amb homes i dones que no estan subjectats per cap fantasia i segueixen llurs planetes simplement, trobarà arguments per a noves produccions, en les quals l'humor fluirà amb més eficàcia per exaltar-ne tota la humanitat que puguin contenir.

Un altre avantatge que hem trobat en "Unitats de Xoc" sobre "El primer Arlequí" i "La Glòria del Doctor Larén" és l'estil i el llenguatge. Hom nota perfectament que són del mateix autor puix que en conserven els trets

PERE CALDERS, a 13 anys

més característics, com aquests de què fins ara ens hem ocupat. Però diríem que la mà, en escriure les quar-tilles de la darrera obra, avançava amb una seguretat molt més gran que en temps anteriors. És evident que a cada producció ha estat perceptible una millora: motivada si més no per la mateixa habilitat d'escriure, que anava creant l'estil. En "Unitats de Xoc" l'estil està consolidat i si hi esdevé ferm, agosarat a vegades, és perquè en lloc de debatre's entre abstraccions de mal definir, calca o retrata quelcom que l'escriptor ha tingut com a clar i tangible.

Hi ha una millora gramatical i una superació lexicogràfica: En Calders, abans, hi posava una barreja de mots estranys, erudits i tècnics, no sempre prou recixida. Li calien per a acolorir els seus relats, però els donaven uns colors postissos. Eren una mena de toaleta a propòsit per a les cares febles. Quan poden tenir colors naturals de sol i d'aire, les pintures els fan molt poc adob. En "Unitats de Xoc" han estat gairebé suprimits tots els mots d'aquella espècie, i cada objecte s'hi anomena pel seu nom corrent, i si és massa difícil, s'hi descriu seguint les maneres habituals de la narració i la conversa.

Per aquest cantó també veiem com Pere Calders s'acosta als ambients planers d'on ha sortit, dels quals s'allunya seguint uns falsos miratges.

No és estrany que l'home de tremp es senti satisfet de les seves activitats, perquè està convençut que els deu el benestar que té o els deura, demà, aquell que espera rebre'n. Els qui coneixem personalment en Calders, li ho havem observat en manta ocasió. Sempre ens havia parlat dels seus estudis, de la seva professió de dibuixant, dels seus llaures d'escriptor, amb un entusiasme que sobreixia, sovint per a fer-nos-en contagiar una miqueta. De l'ofici del dibuixant ens en diu quelcom en els primers capítols del llibre que comentem; ho fa d'esquella manera, però no hi escatima el goig.

I ens assabenta que s'ha fet carrabiner. No havia pensat mai veure's convertit en un número d'un cos armat que abans de la guerra no tenia prestigi, que, almenys tal com nosaltres els veïem, eren d'allò més rònec i passat de moda. Ja el tenim carrabiner, i tot ell bull d'alegria. Si el cos de carrabiners no hagués canviat no és fàcil que mai atragués, un minyó com aquest; una vegada fet el canvi, pot ben dir que ha tingut una bella adquisició. Els carrabiners companys d'ell podran confirmar-ho.

I talment es sent encantat de tot el que fa i de tot el que el volta. Si es sap adaptar i parlar dels carrabiners que li eren repel·lents amb una tal alegria, ¿què no farà parlant de la seva terra, de Catalunya, ell que és català inflexible i ja en ve de nissaga?

Prou s'ha afirmat que la millor literatura catalana sobre la guerra són les cròniques. Les guerres no ens han inspirat poemes de tanta qualitat com els relats i dietaris fets des dels mateixos llocs de lluita. Quant a això, "Unitats de Xoc" renoua la tradició trencada, i a vegades fins sembla que l'autor hagi pres per model els nostres vells cronistes. Si ha estat així n'ha agafat especialment l'afany de remarcar la catalanitat, qualitat que resumeix, en els qui la tenen, una sens fi d'avantatges sobre l'altra gent. S'exalta amb orgull, s'aparta del xovinisme i el to que pren en anomenar els catalans i la terra llur arriba a semblar un resso del to de Muntaner.

L'enyor de Catalunya li ha fet escriure paràgrafs deliciosos al·ludint un paisatge urbà vist en una fotografia de diari o bé al·ludint un altre paisatge, muntanya o mar, que arriba pel retrat, o pel record, o pel contrast: "La vegetació ha desaparegut; la terra s'ha aplanat i endurit, oblidant-se de la rella per tal de rebre les rodes dels avions de caça i de bombardeig. Si Catalunya es tornava així quina pena." "Quina por si ens haguessin d'enterrar

Notes sobre Francis Jammes

Ha mort, septuagenari, després d'una llarga malaltia, Francis Jammes, poeta d'ànima dolça i contemplativa, sincera i nua, profunda i senzilla, gairebé infantil, i tan dolça—malgrat els seus cops de geni i els seus canvis d'humor—que commou i desvetlla en el lector un interès afectuós, una admiració enternida. Quins altres sentiments podria suggerir-nos la lectura d'aquestes ratlles de Francis Jammes?

"Déu meu, m'havien cridat a viure entre els homes, heus-em aquí. Sofreixo i estimo. He parlat amb la veu que m'heu donat; he escrit amb les paraules que heu ensenyat al meu pare i a la meua mare, els quals me les han trameses. Passo pel camí com un ase carregat del qual es burlen els infants i que acota el cap. Aniré allà on vulgueu i quan vulgueu."

"Poésie, que je t'aurai aimée"

escribia encara Jammes el dia 31 d'abril d'aquest any ("Nouvelle Revue Française", núm. 207, *Air du mois d'Avril*), o sigui, poc de temps abans de la seva mort. *Poesia, com t'hauré estimat*, diu, i símbol, resum d'una vida dedicada totalment a la poesia i per ella fidelment i constantment interpretada.

Perquè Francis Jammes es conta sempre ell mateix a través de la seva poesia, es representa per ella, en *La Naissance du Poète, Le Poète et l'Oiseau, Le Poète et sa Femme, Un Jour (de la vida del poeta, naturalment), La Mort du Poète, Le Poète rustique*, una mica a la manera de Juan Ramón Jiménez, amb el qual s'assembla en alguns aspectes, sobretot en les poesies de to i de tema franciscans.

En referir-se a aquesta presència constant de Jammes en la seva poesia, un crític una mica mal intencionat ha dit que la seva suprema habilitat és la d'haver fet impossible tota crítica, que, en referir-se a la seva obra, hauria semblat atacar les virtuts cristianes i familiars de les quals oferia Francis Jammes un model tan meritori.

El seu exemple ha provat als poetes joves com l'art pot sublimar els incidents menys novel·lesc de la vida quotidiana. En extreure la seva simplicitat, la seva senzillesa deliberada—que no era ingenuïtat ni candidesa, sinó l'expressió simple i directa, volguda, dels seus pensaments—Jammes ha arribat a dir en un dels seus poemes, que un visitant entrà a casa seva i li digué:

"Comment allez-vous, monsieur Jammes?"

sense afegir-hi res, puix que—diu—"és un error, quan s'escriu una història, de voler que la seva trama presenti, a pura força, aquell no sé què d'artificial i d'entujós que hom anomena l'interès". Així molts dels seus poemes deixen la impressió que ha escrit tot allò que li passava pel cap. Francis Jammes no pot ignorar l'efecte que produeixen damunt la imaginació del lector aquestes simples notacions:

"Mais si tu étais en chemise auprès des tisons tous noirs, je pense que là, toute seule, tu serais blanche, blanche, blanche, blanche..."

o bé, encara:

"Sors de ma tête, ma douce tristesse, et va-t'en vers le coteau fané, va-t'en où va, sur un air un peu Chateaubriand, le vent."

FRANCIS JAMMES

estances en les quals tant la idea com la sintaxi semblen deixar-se endur una mica per l'atzar.

En les seves memòries, *L'amour, les muses, et la chasse*, Jammes, que reconeix i proclama la influència rebuda de François Coppée, en la seva recerca de la poesia familiar, distingeix diverses èpoques en la seva evolució i insisteix en el seu retorn al catolicisme, religió de la seva infantesa, vers l'any 1906. Els bells poemes de *En Dieu* i de *L'Eglise habillée de feuilles*, testimonien la sinceritat de la seva fe, alternativament profunda i familiar, que cerca la seva inspiració menys en una voluntat d'impuls místic que en un sentiment profund de la natura. El seu simbolisme recolza damunt una concepció religiosa del món. Naturalista ingenu, retroba la inspiració elegiaca o descriptiva dels primers romàntics.

En unes ratlles biogràfiques, probablement escrites o inspirades per ell mateix (*Anthologie de la Nouvelle poésie française*, Kra, 1924), Jammes es defineix així:

"Francis Jammes és un poeta bucòlic, catòlic, meridional i encisador. Sap els noms de totes les flors, de totes les plantes, àdhuc de les més lletges: de tots els

llegums, noms savis i populars... Nascut a Tournay (Hautes-Pyrénées), passà la seva joventut a Orthez, poble del qual per poc no esdevingué notari. Les seves primeres obres foren poemes exòtics o camperols, en els quals l'autor evocava les Illes, Cristòfor Colom, els ports de mar, mariners molt segle divuit, plantadors sud-americans de l'època del segon imperi francès. Emprava un estil simple i directe, fàcil i flexible, que hom creia d'una ingenuïtat volguda... Vers l'any 1906, Jammes retornà a la religió catòlica, en la qual havia nascut. Escriví aleshores poemes catòlics, el to dels quals esdevé més greu, sense ésser solenne, i on es conserva la frescor i la fermesa dels seus primers versos. Francis Jammes no viu mai a París, sinó a Orthez, poble del qual ha estat nomenat el Cigne, i en l'actualitat a Hasparren."

Si ha evocat sovint, però, a propòsit de records familiars (el seu avi, metge de la marina, passà la seva vida a les Illes) la nostàlgia dels llargs viatges i de les terres llunyanes, Jammes ha trobat sobretot en els camps d'Orthez, fonts inexhauribles d'inspiració poètica. Ha associat a la naturalesa els seus sentiments més tendres:

"Tu aurais l'ombre des noisetiers sur ton oreille, puis nous mèlerions nos bouches, cessant de rire pour dire notre amour que l'on ne peut pas dire; et je trouverais, sur le rouge de tes lèvres, le goût des raisins blancs, des roses rouges et des lilas."

i ens ha ensenyat per quins camins de sensacions i de pensaments es transportava de l'amor humà a l'amor diví.

Hem parlat dels seus cops de geni. En publicar un dels seus darrers reculls de poemes, *La Divine Douleur*, Jammes escriví una mena de manifest en el qual, en una contradicció flagrant amb la humilitat de les seves confessions poètiques, atacava amb duresa i sarcasme els seus contemporanis i investia furiosament Gide, Valéry, Paul Soudry, Thibaudet i Descaves en una crítica sagrant que comprenia de la poesia metafísica fins el surrealisme, en el mateix menyspreu orgullós.

I fa pocs dies, escrivia encara una quarteta acerba adreçada a "plusieurs critiques notoires".

Això el mateix poeta que diu:

"La gloire est vaine, o Dieu, et le génie aussi. Il n'appartient qu'à Vous qui le donnez aux hommes et ceux-ci, sans savoir, répètent les mêmes mots comme un essaim d'étés parmi de noirs rameaux."

Jammes resta poeta fins quan sembla rabejar-se i complaure's en la seva simplicitat. La seva imaginació sentimental el salva de la vulgaritat i dona a molts dels seus poemes una gràcia incomparrable i un accent únic de poeta autèntic. Ha mort Francis Jammes, poeta que estimà, per damunt de tot, la poesia.

M. A.

EVOCACIONS

EL SONET I LA MUSICA

Finit el vuit-cents hom començava a comptar els anys que portem damunt del segle actual, tan pròdig en dissorts com ho és en belles recordances. Joaquim Ruyra i Maragall coincidiren en amical reunió a la casa pairal de la muller del doctor Roig i Raventós, excellent deixeble del mestre Lamote de Grignon. La senyoreta Miralbell que, ultra el piano havia seguit profitosament estudis de cant, tenia lligat amb el mestre suscitant-se entre aquest i els dos poetes un animat diàleg que aviat degenerà en controvèrsia sobre la musicalitat més o menys practicable de la forma encara musicalment inèdita del sonet. Era, doncs, el sonet la forma poètica encara verge en relació amb el pautat i eren ensems Joaquim Ruyra i el mateix Joan Maragall els qui discutien amb veritable convenciment la problemàtica possibilitat d'aplicar la música en aquest gènere de poesia, que per llurs característiques presentava als compositors una sèrie d'inaccessibles dificultats. El mestre Lamote de Grignon discrepà de l'opinió d'ambdós poetes defensant el sonet com a forma musicable i entenen que aquest, com tota altra poesia, podia traspasar-se al pautat sempre i quan el seu fons contingues un veritable esperit i sentiment poètic.

Hi havia, doncs, plantejat damunt la taula un interrogant, resultat de l'opinió decididament favorable d'un tècnic en la matèria contra la reiteradament manifestada

JOAN MARAGALL

d'ambdós poetes, que en Joaquim Ruyra prenien tota la força de l'absolut convenciment.

La casa Miralbell, una gran casa senyorial que disposava adhuc, ultra el piano gran cua instal·lat al saló central, d'altre piano d'estudi adientment centrat al gabinet íntim de treball més pròxim, oferia al mestre lloc expósit on lluny de la conversa i de la coacció dels dos amics incréduls, podia concentrar amb llur inspiració la seva ciència donant solució pràctica als dubtes suscitats en tan apassionada com interessant polèmica.

—Sou pregat, mestre Ruyra, de dictar-me un sonet, el que vulgueu dels vostres, que porti en si un veritable contingut poètic —digué el mestre al poeta amb aquell aplom característic que dona a llurs paraules aquell caire sincer en ell tan seu tradicional de sempre. Ruyra concentrà la memòria i poc a poc anà desgranant un sonet magnífic, "Els cors", que el compositor recollí curosament damunt el paper i després d'un minuciós repàs, segurs que allò transcrit era perfecte, es retirà proveït d'un pautat a la sala veïna on breument i en silenci, deixà escrita la primera música que damunt un "sonet" ha perpetuat la inspiració del mestre.

Una llegida prèvia d'"Els cors", serví a la senyoreta Miralbell per a col·laborar gentilmente a la revelació musical d'un nou gènere. Quan el mestre Lamote amb la interpretació sortí novament amb l'obra a punt d'executar, el reduït auditori encara recel·lós s'acomodà entorn el piano... i el "sonet" va "sonar" amb tal senzillesa delicadesa que els incréduls poetes, Ruyra especialment,

Margarida Xirgu, que ha retut homenatge al teatre català en terres americanes, en una escena de "Terra Baixa", amb Earle Borras

¿Tornarà a ésser subvencionada la Necròpolis del Teatre Català?

Al senyor conseller de Cultura

aquí, lluny de Catalunya, i ningú no plorés per nosaltres.

L'adjectiu "catalans" li omple tota la boca, i el diu com a senyal de múltiples distincions: de coratge, d'energia i de subtilitat, i sobretot, de companyonatge. Aquells dies, per l'Aragó, els catalans venien a ésser com una societat de bons auxiliis recíprocs: si es tracta de pujar en uns camions, el cap de la caravana els ho facilita per això: "Sou catalans, oi? Ja podeu pujar." Res de més simple ni més ple d'expressió. Ha de resultar emocionant de veres.

Diu en un altre punt: "El comandant també és català, i ha resultat ésser una gran persona. Al cap de pocs moments d'haver arrencat el cotxe s'ha tombat, i girant-se la solapa de la guerrer, ens ha ensenyat la placa de metall amb les quatre barres i el nom de Catalunya que porten gairebé tots els nostres soldats. "Sense això —ens ha dit— no me n'aniria de gust. Sembla pueril, oi? Li hem contestat que no, i mai no havíem dit una cosa tan de cor."

No sobta, doncs, que uns homes que vibren tant i en tots els tons quan són fora de la seva terra siguin admirats per altres que els veuen. Caldres també recull aquesta admiració: "Més d'un cop la gent s'allunya dient-se a cau d'orella: "Són catalans!" i endevinem que tenim una mena de prestigi."

L'esforç dels catalans en aquesta guerra és prou perquè sigui remarcable moltes vegades i convidarà fer-ho sovint per tal com és possible que algú se'n torni oblidat. No creiem que, de moment, Caldres tingues altre intent que la sinceritat amb ell mateix. Ara que està fet, però, el seu llibre és un testimoni eficaç, i nous testimonis com aquest voldríem de la nostra actuació fora del sol de la pàtria. Els llibres així poden servir a favor nostre tant com les batalles en què hem col·laborat.

La nostra anàlisi s'allarga més que no volíem. Hem esmerçat bona part de l'espai que ens havíem destinat copiant fragments d'un llibre que, fet partícules, apareixerà íntegrament entre els textos dels seus comentaristes. Fins ara són força els que se n'han ocupat, i tots li han estat elogiosos. I n'han remarcat qualitats diverses, però aquestes que hem assenyalat avui no recordem que hagin estat prou divulgades. Perquè les creiem ben interessants i dignes de tants d'elogis com les altres hi hem insistit. Estem segurs de no haver exhaurit els temes que "Unitats de Xoc" ofereixen a la crítica; no ens sorprendrà que demà hi descobrim qualitat noves.

Osvald CARDONA

Aquests dies, en els ambients intel·lectuals, hi ha una certa inquietud. Són molts aquells que es pregunten si la Generalitat i l'Ajuntament tornaran a atorgar una subvenció a l'actual Teatre Català de la Comèdia. La inquietud no és, però, pas deguda a la temença que la subvenció no sigui atorgada. La inquietud és, sobretot, per la temença que sigui atorgada en la mateixa forma que enguany. Que sigui atorgada sense garanties i amb un resultat altra vegada pitjor que estèril; en pura pèrdua i encara diria d'una manera contraproduent.

Perquè feia anys que no havia estat feta una temporada de Teatre Català tan incongruent, tan desllogada, tan sense pla ni propòsit preconcebut com aquesta. I el que resulta pitjor, encara, amb tantes concessions a la bajaneria, al mal gust i al populatxisme. Llevat de tres o quatre obres l'estrena de les quals no ha pogut ésser defugida, imposades com eren per llurs premis, no hi ha estat fet res o gairebé res que valgués la pena d'ésser muntat; que fos oportú de muntar. L'actual temporada ni ha servit per estimular el teatre català ni els autors catalans; ni ha servit tampoc per posar el nostre teatre, el nostre públic en contacte amb el teatre que avui es fa pel món. Diríeu que, d'una manera deliberada, no hi ha estat feta altra cosa que posar-hi una sèrie de taps, no ja perquè cap renovació hi fos insinuada, sinó perquè el plebeisme, la

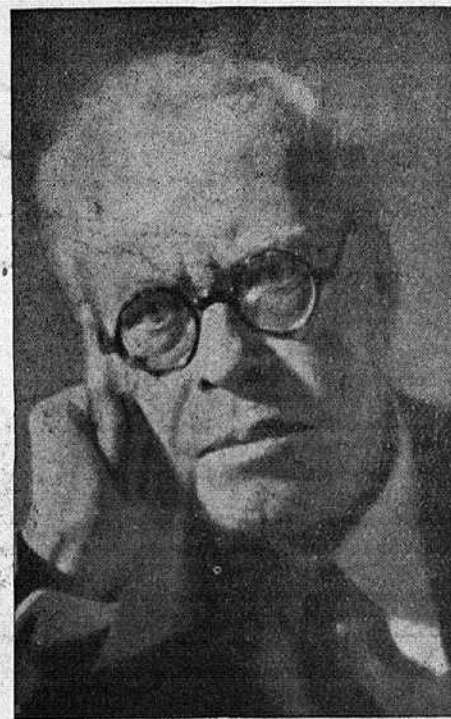
carrincloneria hi poguessin seguir imperant en tota la seva esplendor. Diríeu que l'odi a la intel·ligència, a la sensibilitat se n'ha ensenyorit de la manera més total.

Quin objecte ha tingut, doncs, la subvenció? Quins efectes ha produït? De què ha servit? Des del punt de vista artístic, no crec que ningú trobi manera de contestar aquestes preguntes d'una manera positiva. Des d'un punt de vista utilitari, ens podrà ésser dit que ha servit perquè els excel·lents actors que constitueixen la magnífica companyia del Teatre Català de la Comèdia —on hi ha tota la plana major del nostre teatre— hagin pogut seguir fent teatre en català. Però volem dir que això és suficient per justificar la subvenció? Perquè el que importa és que els actors serveixin per a fer un bon teatre català; per a impulsar-ne el desenvolupament, la creixença i la renovació. Si, per excel·lents que siguin, no han de servir sinó per a fer de tap al nostre teatre, per a condemnar-lo a l'esterilitat i a la mort, aleshores ¿què té més que, en lloc de fer teatre català, el facin en castellà o en la llengua que vulguin?

No, la temporada d'enguany no justifica de cap manera que les subvencions siguin renovades. És discutible si un empresari qualsevol tenia el dret de fer al seu teatre el que li donés la gana; si tenia el dret de fer-hi planar la ignorància i fins la imbecilitat. Eren molts aquells

que havien combatut aquest dret, en nom mateix del teatre català, de la vida del teatre català, el qual no creien que pogués esdevenir patrimoni d'un empresari sense escrúpols. Però si un empresari no tenia aquest dret, molt menys les institucions oficials han de poder conferir-lo a ningú i, encara, subvencionar-lo perquè la insanitat prosperi. No; les institucions oficials han de protegir les lletres, les arts i, per tant, el teatre. Tot allò que facin en aquest sentit no farà sinó augmentar el prestigi del nostre país. Però no poden, de cap manera, contribuir a què el nostre teatre no tingui res a veure ni amb les lletres ni amb les arts.

Del que s'ha esdevingut enguany, potser no n'és responsable ningú. No tenim cap dèria personalista. No volem fer derivar les nostres acusacions i recusacions contra cap persona determinada. No pas per por, naturalment, sinó perquè, en realitat, no sabem bé a qui corresponen les culpes i les responsabilitats. I ni si totes les culpes i responsabilitats són d'acció; sinó n'hi ha també d'inhibició. Posem, doncs, que la culpa no és sinó de les circumstàncies, de l'esperit d'improvisació, fins de creure que, en un art i un món tan complex i delicat com el teatre, hi entén qualsevol... Posem, doncs, que la culpa no és de ningú, però citem també a cantar el mea culpa, a evitar que el passat es repeteixi, que una nova subvenció, en les mateixes con-

JOAN LAMOTE DE GRIGNON

hagueren de rendir-se a l'evidència. Un triomf esclatant de Lamote de Grignon; una aportació a l'art musical veritablement transcendent i un dubte esvair per sempre més donant fi a la reunió dels tres artistes que ja no coincidiren més.

En celebrar-se enguany a la Conselleria de Cultura de la Generalitat de Catalunya, la recepció d'homenatge a l'octogenari poeta, Lamote de Grignon abraça de nou el vell amic. —Ja fa molts anys que no ens havíem vist —li digué Joaquim Ruyra al mestre. — En farà cabalment una trentena —afegí l'il·lustre músic bo i recordant al gloriós amic la gesta del primer "sonet" amb música. Un bell record que els anys no ens esborrat rejoinen sa testa. "Els cors" fongueren en un de sol, el del poeta i el del mestre...

Camil OLIVERES

RESURRECCIÓ D'ENRIC IBSEN

Llegeixo que, des de ja fa molts dies, al Teatre Barcelona, hom representa Els puntals de la societat, d'Enric Ibsen. Al Teatre Barcelona hi actua una bona companyia dramàtica dirigida per Carles M. Baena. Carles M. Baena, que es formà al costat de Martínez Sierra quan Martínez Sierra encara no havia esdevingut un marxant del teatre, és un dels actors castellans més dignes, més sensibles, més intel·ligents. Per la seva inquietud espiritual, no s'ha limitat a ésser interpret —malgrat que la seva labor com interpret mereix molts elogis— sinó que ha escrit a més a més, coses força interessants. La seva actuació en aquest Teatre Barcelona, que abans de la guerra fou feu de tota la cursileria i tota fadessa, és una de les més intel·ligents. Cal recordar, tan sols, per a comprendre que no és exagerat l'elogi, les obres que ha posat en escena: La esclava de su galán, de Lope; Su esposa, de Bernard Shaw; i, ara, Els puntals de la societat, d'Ibsen.

Ha estat una bona pensada aquesta de ressuscitar una obra del gran autor noruec. Com ho fóra ressuscitar altres obres d'altres autors, avui massa oblidats. Com exemple: Rosa Bernard i Els teixidors de Silèsia, de Gerard Hauptmann; Pare i La dansa dels espectres, d'August Strindberg; La cartera, Escrípsols i L'epidèmia, d'Octavi Mirbeau; Els llops, de Romain Rolland; L'home que rep les bufetades i El professor Storitzin, d'Andreiev; Les tres germanes, de Txevjov; L'inspector, de Gogol; Asil de nit, de Gorki. Etc., etc.

Tal vegada a algun "esperit superior" li sembli que Ibsen ja és una antigalla, que ja ha passat de moda. Jo no ho crec així. I consti que no em sap gens de greu. L'obra d'Ibsen, des de les seves primeres comèdies, d'un marcat accent líric, com per exemple Olaf Lillekrans, té una força i una personalitat que estan molt per damunt de l'agre comentari de qual sevol pobre diable en funcions de crític.

I sempre és més important, quan el públic és un públic digne i no un ramat que converteix el teatre en estable, Els puntals de la societat que la banal i ensucrada comèdia blanca o l'estupidesa i la grolleria de l'astrakan que fins ara ha nodrit, a exigències d'una concurrència disfressada de senyor, el teatre espanyol, tan baix de to d'un quant temps ençà. Compareu, si creieu exagerades les meves paraules: a l'extranger Andreiev, Chiarelli, Barrie, Bernard Shaw, Arnold Bennett, Marcel Achard, Jules Romains, Ernst Toller, Romain Rolland, Karel Kapeck, Lenormand, O'Neill, A Espanya: els Quintero, Paso, Carreno i Sevilla, Abati, Muñoz Seca, Pérez Fernández, Navarro i Torrado, etc. Benavente —que té en el seu haver grans comèdies, com Señora Ama, però que també en té de molt

dolentes —fa temps que no ha estrenat res. García Lorca, que era un dels nostres més grans poetes dramàtics, ha emmudit per a sempre. Angel Lázaro i Alexandre Casona son l'excepció en aquest panorama de la mediocritat i la bajanada.

La nostra guerra no ha estat prou per a renovar la nostra dramàtica. Això és lògic. A Rússia l'any 17 i a França el 1789 la revolució creà una estètica nova. Alguns artistes s'incorporaren al nou moviment. En sorgiren d'altres. Però això no fou possible fins que la revolució fou final. Mentre durava existiren alguns assaigs no sempre sortosos. Josep M.ª Chenier no fou pas superior a Beaumarchais.

Ací passa el mateix. Mentre durí la guerra no cal ésser exigent, car hi ha altres necessitats. Quan la guerra fineixi, la sotragada haurà estat tan forta que, inevitablement, naixerà una nova dramàtica.

M'ha semblat, doncs, bé aquesta resurrecció d'Ibsen en l'actual moment. Ibsen fou un gran escriptor i un gran revolucionari. I sempre val més Els puntals de la societat que no pas Me acuesto a las ocho. Els puntals de la societat no és pas del millor d'Ibsen, i en això coincideixo amb el que fou gran crític i gran amic de l'autor: Jordi Brandes. Em semblen més importants i representatius de la personalitat del poeta noruec —que poeta fou, al cap i a la fi— L'infant Eiolí, L'ancè salvatge, Joan Gabriel Borkman —cal no oblidar en un segon pla, La factoria de Rosmer, Solness el constructor, Hedda Gabler, Casa de nines, —i, sobretot, Peer Gynt i Brand.

Peer Gynt i Brand no són pas les obres més populars d'Ibsen, no assoleixen el nombre de representacions que assoleixen Espectres i Casa de nines —sobretot Espectres—, de les anomenades de "divo", i que han incorporat al seu repertori tots els grans actors i les grans actrius, exceptuant les espanyoles, que prefereixen Malvaloca o La pàpirusa. Pel meu gust, però, Peer Gynt i Brand —sense oblidar el formidable Joan Gabriel Borkman— són les obres més representatives, més característiques del geni d'Enric Ibsen. Ho són per la seva passió entranyable, pel seu calli d'humanitat, per la seva universalitat. No cal oblidar que una obra pot tenir molt "color local" —exemples: Cancó de Nadal, de Dickens; Resurrecció, de Tolstoi; Terra Baixa, de Guimerà —i ésser, per la seva humana emoció, universal.

Cal aplaudir el gest digne i bell de la C. I. E. P. ressuscitant Ibsen. Ha estat com una noble ventada d'aire lliure en el teatre maculat per la infecta comèdia blanca i l'infecte "astrakan".

Lluís CAPDEVILA

Llegiu en el número vinent articles de

M. Serra i Moret
Sebastià Gasch
J. Roure-Torrent
C. A. Jordana
Josep Lleonart
Manuel Valdeperes
etc.

dicions, acabi d'omplir-nos de vergonya a tots.

A tots, sí, perquè les institucions que el subvencionessin, després d'aquesta trista experiència, no escaparien pas a la responsabilitat. Com no n'escaparien els escriptors que ara se senten inquietats si ho toleressin sense protestar-ne públicament. I, encara, potser de poc els valdria la protesta, perquè el cert és que si ells no hi tenen ni hi poden tenir directament intervenció; si ells només hi troben entrebancs i obstacles, el cert és que el públic, el poble català creu i creuarà sempre que si no tenim un bon teatre és per culpa d'ells que no el saben fer.

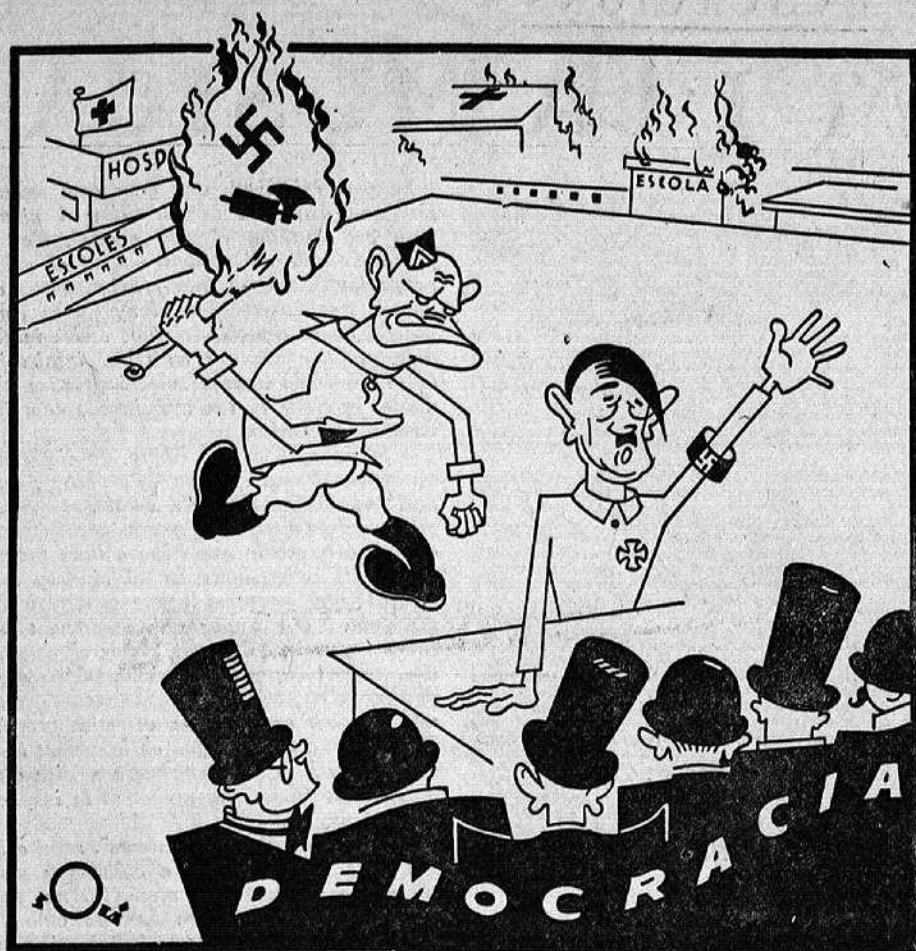
Jo em penso, però, i amb mi altres escriptors, que l'actual conseller de Cultura, que és ell mateix escriptor, que és persona intel·ligent, sensible i cultivada, així com els representants del poble a l'Ajuntament, no permetran que l'actual vergonya es repeteixi.

Domènec GUANSE

—Que no ho veteu que és un vaixell anglès?
—[Ah sí; amb què és coneix?

Mussolini: — Sobretot recomana'ls que no bufin

Cops de bec

ORFEU AMANSEIX LES FERES

Mai no és de més recordar les coses encertades que hom sent al seu voltant. Va ésser en el concert donat darrerament per Pau Casals, al Liceu, que, després d'un dels temps més emocionants d'una de les obres del programa, vàrem sentir que un veí nostre deia a una dama que l'acompanyava: "I pensar que si en aquests moments a Europa tothom fos capaç de sentir el que acabem de sentir nosaltres, no sols la guerra s'acabaria, sinó que la guerra mateixa devindria impossible!"

BRINDIS ININTEL·LIGIBLE

En l'estada que, amb motiu d'uns concerts, va fer a Barcelona el compositor Igor Strawinski, anys enrera, va ésser obsequiat per un acabat industrial, amant de la música, amb un esplèndid i molt concorregut sopar. En ell van reunir-se nombrosos músics, intel·lectuals, pintors, funcionaris, representants de la premsa i altres invitats.

Es conta que, iniciats els brindis, aquests no tingueren fi ni compte; va brindar-se, a més d'en català i castellà, en francès, en anglès i en tots els tons i sentits imaginables. Adhuc va haver-hi un senyor desconegut que va brindar en rus, segons va dir-se.

Però quan, finalment, va poder aixecar-se el famós compositor Strawinski per correspondre, encantat, a aquell homenatge va dir, francament, que l'única persona a la qual no havia entès era la que li havia parlat en rus.

PER UN FRARE NO ES PERD UN CONVENT

En un dels assaigs que Strawinski va haver de fer al Liceu amb motiu de l'estrena d'"Història d'un soldat", conten que el famós flautista J. Vila, que no podia amb les composicions del famós compositor rus, va acabar per impacientar-se i, a mitja execució, va plegar la flauta i va tocar el dos.

El dia següent, En Joaquim Pena va anar a donar satisfaccions a Strawinski, el qual, de moment, no va capir prou bé de què es tractava, fins que, fent-se càrrec del compliment, va exclamar:

— Ah!... ¿Ho diu per aquell músic que va marxar ahir?... Ja no en faig cas... A Amsterdam va abandonar-me, en un moment donat, tota l'orquestra en pes.

EN PLE MELODRAMA

Conten que en un d'aquells melodrames que feren famosos el nostre Parahel es desenvolupava una escena en la qual una dona que tenia la responsabilitat d'uns documents diplomàtics era agredida amb més de vint-i-quatre punyalades.

Ella, però, ho i arrossegant-se per terra i en el ple del seu dolor, deia, entre dents, les següents paraules:

Ahora si que hago un verdadero "tour de force", como dicen los franceses...

NO ES POT ÉSSER MASSA CONSEQUENT

En un dels concerts de Quaresma que, anys enrera, es celebraven al Liceu, va estrenar-se la composició del músic rus Strawinski titulada "Focs artificials", i conten que tot just finalitzada la seva primera execució, la dama d'una de les lloges va dir al seu marit:

— Francament, m'havia fet la il·lusió que apagarien els llums. Autèntic!...

COSA JUSTA

Una comare s'estranya que un veí seu, que viu sol, faci ús d'una tarja de racionament per a dos.

— Pobre home! — contesta una altra. — És que té la solitària.

EN MIR O LA FRANQUESA

Es sabut que el pintor Joaquim Mir és la franquesa personificada i no s'està pas de dir la veritat així que les circumstàncies ho reclamen.

Un vespre es trobava fent tertúlia a la Sala Parés, quan va adreçar-se a un dels dependents un senyor foraster, el qual va demanar-li tímidament si aquell era el pintor Mir... Confirmada la pregunta, el dependent va oferir-se a fer-li conèixer el pintor, a la qual cosa l'altre s'exclamà dient que ja el coneixia, però que no sabia si seria recordat pel pintor.

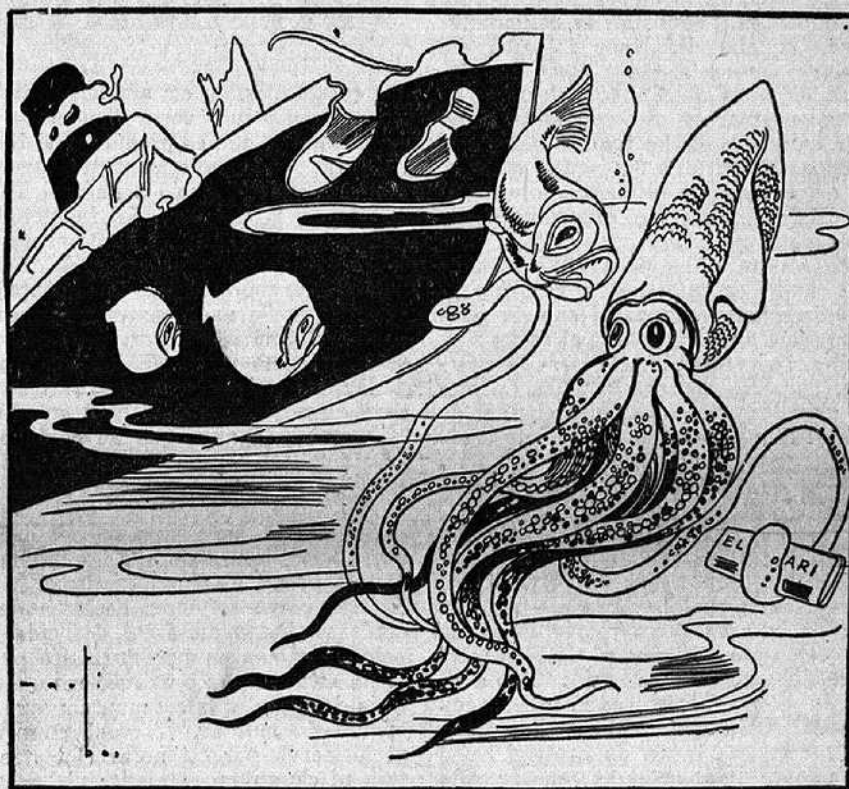
Amb aquestes s'iniciaren les presentacions, i mentre En Mir insistia a no recordar el senyor de fora, de Centelles precisament, aquest va donar-li un seguit de dades referents a l'any en què s'havien conegut, a la qual cosa el pintor, recordant-lo de sobte, va engegar la següent exclamació:

"Ah!... Caram!... ¿Vostè és el senyor

POPULARITAT, per Alpresa

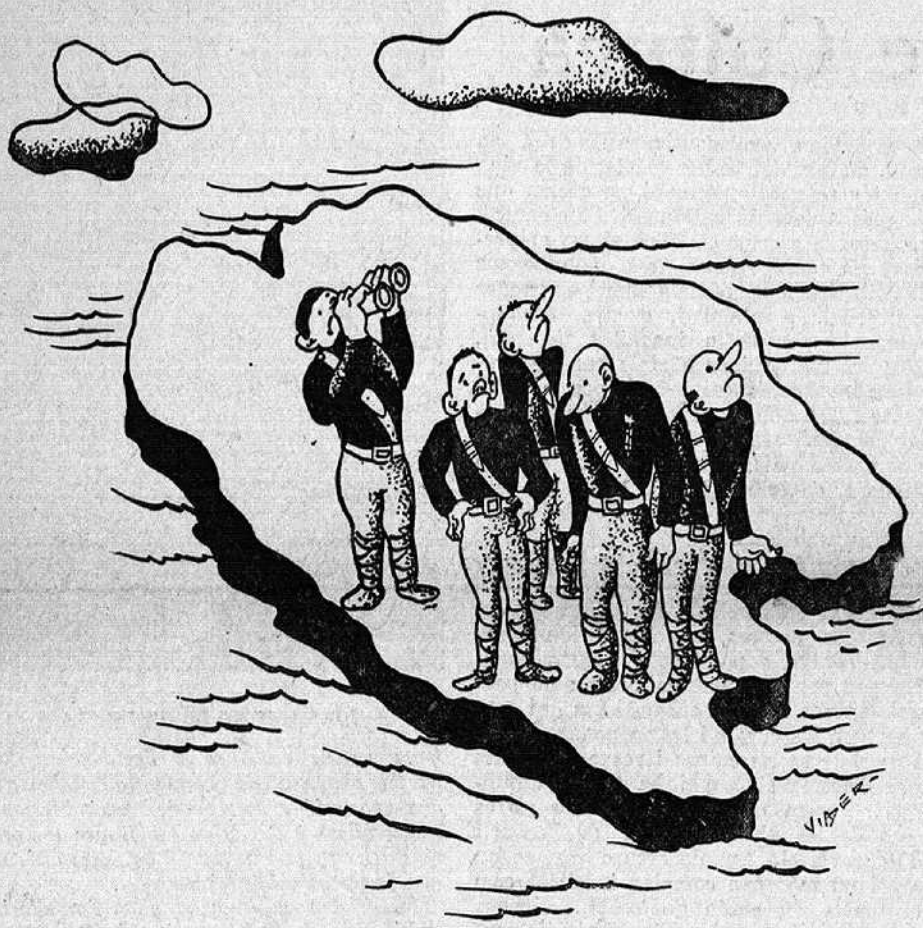
— Ves tu, correm, que ve la pau...

L'ACORD, per Martí Bas

— Un vaixell anglès?

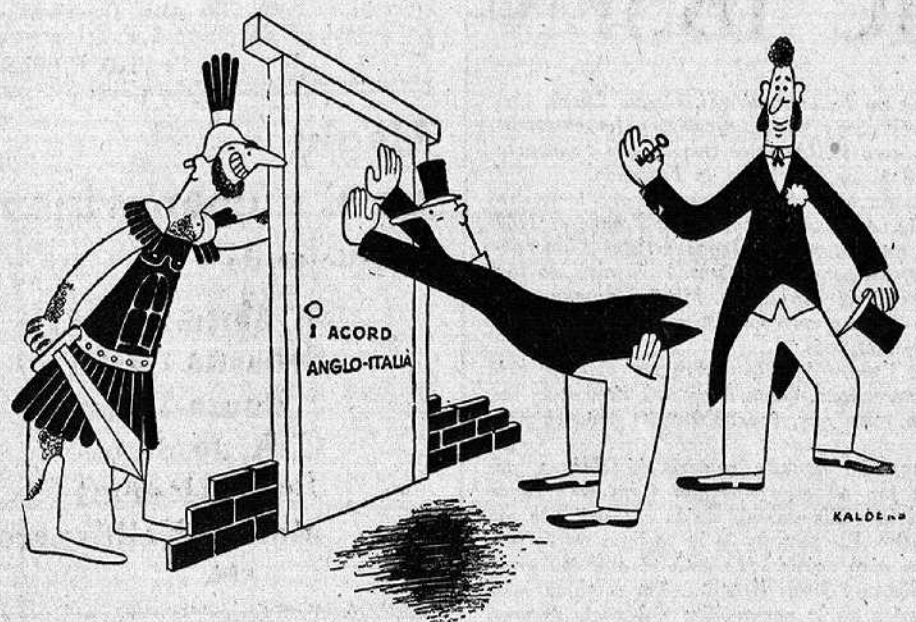
— Sí; és la signatura de Mussolini al pacte angloitalià.

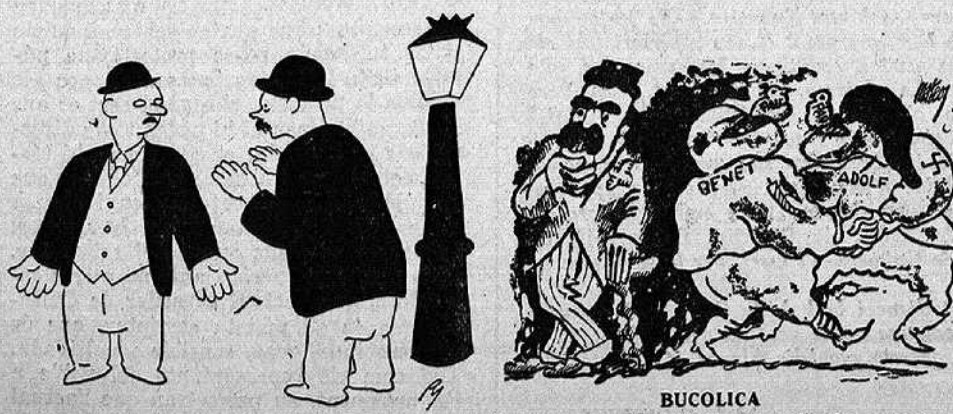
L'ABSENT, per Viader

— Què cerques?

— L'«ausente», que sembla que s'ha absentat de debò.

— Senyors, el perill ha quedat conjurat.

BUCOLICA

Chamberlain. — ¡Com m'agrada escoltar les cançons infantils dels meus pupils!

— Però què fa el Comitè de No Intervenció.
— No intervenir, tal com el seu nom indica.

Fonoll?... I adreçant-se a la concurrència va dir: "Veuen aquest senyor? Feia allò que a mi em rebenta tant: se'm posava darrera, mentre pintava, i no hi havia manera de treure'l!"

Res, que era en ple hivern i al senyor Fonoll va semblar-li que li engegaven una galleda d'aigua freda entre cap i coll...

L'AMOR PROPI

Desertor del Seminari Diocesà de Vic, el Seminari més troglodític de tot el planeta, Manuel Brunet conservà sempre un esperit clerical tan arrelat que no podia dissimular-lo ni en temps del seu republicanisme més demagògic. D'altra banda, Manuel Brunet sempre obrava i parlava demagògicament, fos el que fos el camp polític en què es manifestés. Deia si en morir Mossèn Collell escriuria la vida i miracle d'aquest, i que seria la vida més truculenta, més grotesca i cínica que hom pugui imaginar. Però la mort de Collell sorprené Brunet altra vegada al servei dels reaccionaris, i per tant ens perdérem aquella biografia tan ben intencionada.

Quan treballava al diari "La Publicitat" tingué la pensada d'escriure una enciclopèdia del capellà, no precisament de la classe ni de l'individu, sinó del concepte: capellà. Brunet se'n prometia molt divertiment. Aviat, però, el seu entusiasme per tan epiritual empresa començà a defallir: Brunet no trobava tanta extensió de lèxic capellanístic com havia imaginat, i el poc que trobà no feia pas esqueixar de riure, i fer esqueixar de rialles era el que ell pretenia. Tot just si trobà les següents definicions:

Capellanic = Capellà petit i eixerit.
Capellanívul = Allò pertinent als capellans.

Etc.; una misèria. Aleshores demanà auxili als altres redactors, i aquests li oferiren definicions abundants i més gracioses. Per exemple:

Capellanarro = Xantre.
Capellància = Sandunga dels capellans.

Capell = Teula que usen els seglars per a cobrir-se el cap.

Etc. L'èxit dels acòlits mortificà tant Mossèn Brunet que, de despatit per amunt, abandonà la seva empresa enciclopèdica.

VENJANÇA

Ara que la Junta d'Exposicions llança una biografia d'Isidre Nonell, escaurà d'oferir material per al seu anecdotari. Quan Nonell col·laborava al setmanari "Papitu" solia portar-hi dibuixos còmics la llegenda dels quals de vegades no acabava de fer el pes. El director consultava, amb els redactors i col·laboradors que es trobaven en tals ocasions a la redacció, sobre l'admissibilitat d'aquells acudits. Si el sufragi universal es declarava en contra, adés perquè la gràcia de la llegenda no era perceptible, adés perquè mancava d'enginy, i es decidia posar a aquelles caricatures una llegenda nova, aleshores Nonell es conformava, tot místic i decebut. Si, pel contrari, la llegenda era acceptada, Nonell posava la cara més riallera que se li coneixia, donava un giravolt damunt d'un sol taló i deia a mitja veu, gairebé ho contava: "Tiruliru!" Tot això volia dir que aquell dibuix i la seva llegenda, de publicació immediata, eren una mordacitat contra algú amb el qual Nonell tenia algun ressentiment per a venjar.

BONES FORMES

El vigilant del Carrer més Baix de Sant Pere era, en temps de Nonell, un home que tenia vertadera preocupació a manifestar-se polític i fi com un gentleman. Nonell s'hi divertia perquè trobava aquella autoritat de les tenebres una persona més aviat grotesca. ¿Seria veritat o tan sols invenció malèvola d'En Nonell el que aquest contava del seu vigilant? Diu que entre altres manies de distinció, aquell bon home tenia la de deixar anar freqüents frases en castellà, i que quan li donava la cerilla per entrar a dormir, amb gest exageradament deferent el vigilant li deia: "Si usted gusta."